

Nr 57

Utlåtande i anledning av väckta motioner om beredande av möjlighet att inrätta pensionsreglerade deltidstjänster.

(5:e avd.)

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Sunne* och fru *Sjöström-Bengtsson* (I: 226) och den andra inom andra kammaren av fröken *Höjer m. fl.* (II: 446), har hemställts, att riksdagen måtte i skrivelse till Konungen hemställa om förslag snarast till sådan ändring av reglementet för statens pensionsanstalt, att möjlighet finnes att inrätta pensionsreglerad deltidstjänst.

Till stöd för ifrågakarande förslag anföres i motionen II: 446 följande.

I olika sammanhang har riksdagen behandlat problemet om deltidsarbete i allmän tjänst. Frågan är av stor samhällelig betydelse först och främst därför att den nära sammanhänger med frågan om yrkesarbete för gift med barn, men även på grund av samhällets behov av kontinuerlig arbetskraft på olika områden till uppgifter, vilka ej omfattar en i gängse bemärkelse full arbetsdag. 1944 års deltidstudrednings år 1946 framlagda betänkande föranledde riksdagen att besluta den ändringen av statens allmänna avlöningsreglemente, att tjänster på extra ordinarie stat med pensionsrätt kan inrättas, ehuru arbetet omfattar endast en viss del av heltidstjänstgörandes arbetstid.

De inskränkningar i fråga om rätten att bestrida deltidstjänst, som innefattades i 1944 års deltidstjänstudrednings förslag, har ej tagits upp i den fortsatta diskussionen. Oss förefaller det som om man alltmer började att få förståelse för att även om ett arbete ej är av den storleksordningen, att det motsvarar vad som på området gäller för heltidstjänst, är dessa tjänster dock av ett sådant värde, att de bör vara så inrättade, att de inbjuder till kontinuerlig anställning. Alltjämt förefinnes dock hos de ledande inom olika områden starkt motstånd mot att inrätta deltidstjänster.

Den brist på kvalificerad personal, som på olika områden påtalades i motion II: 195 vid 1953 års riksdag, har snarare ökat än avtagit. Så påtalas i betänkande av 1949 års arbetskraftstudredning den stora bristen på lärare samt viss hälso- och sjukvårdspersonal. Just nu, när en kraftig expansion på dessa områden enligt av statsmakterna successivt fattade beslut pågår, är behovet av dessa tjänster speciellt påtagligt. Så har medicinalstyrelsen i cirkulärskrivelse till huvudmännen försökt väcka intresse för inrättande av deltidstjänster för sjuksköterskor för att bl. a. därvid något så när kunna friställa arbetskraft för behovet av dessa befattningshavare inom olika specialiteter.

1954 års familjeutredning upptager även denna fråga och lägger därvid särskild vikt vid behovet för yrkesarbetande mödrar att med hjälp av en avkortad arbetsdag trots yrkesarbete kunna sköta omvårdnaden om barnen. I en tredje del avser utredningen att närmare utveckla denna fråga.

Då nu ett så tydligt samhälleligt intresse förmärks för denna typ av tjänster, frågar vi oss, varför ej ett större antal än vad som för närvarande är fallet har inrättats, t. ex. inom sjukvården. En uppenbar orsak är den år 1953 påtalade, nämligen bristen på motsvarighet i anställningsförhållandena mellan hel- och deltidsanställd. Flertalet sjuksköterskor är anställda vid kommunala inrättningar och tjänsterna är anslutna till statens pensionsanstalt. Enligt reglementet för statens pensionsanstalt kan icke en deltids-tjänst anslutas till anstalten. 1953 års riksdag ansåg, att denna fråga sammanhängande med den framtida utformningen av pensioneringen över huvud taget, och önskade ej föregripa 1951 års pensionsutredning beträffande denna detalj.

Vi anser ärendet synnerligen brådskande. Samhället förlorar en rad ovärderliga befattningshavare genom att dessa av brist på rimlig arbetsuppgift inom det område, för vilket de kvalificerat sig, övergår till annat eller ock helt avstår från yrkesarbetet. Det har ofta visat sig mindre lyckat att återgå till ett arbete, för vilket fordras yrkeskunnighet, om många år förflutit sedan senaste tjänstgöringen. 1951 års pensionsutredning sysslar för närvarande med utformningen av ett principbetänkande. Det torde dröja åtskilliga år, innan ett detaljerat förslag framlägges. Detaljen angående pensionsreglering av deltidstjänster i statens pensionsanstalt skulle under tiden enligt vårt förmenande mycket väl kunna lösas enligt i huvudsak samma princip som beträffande pensionsrätt för å heltidstjänst anställd befattningshavare med partiell tjänstledighet.

Vi motionärer är väl medvetna om att bristen på intresse från myndigheter eller frånvaron av möjlighet att inrätta pensionsreglerad deltidstjänst ej är de enda orsakerna till att denna arbetsorganisation så föga anlitas. Men vi är även övertygade om att intresse för deltidstjänster finns hos en stor grupp medborgare. Vi anser det synnerligen brådskande, att ovan nämnd förbättring i fråga om dessa tjänster sker, så att de blir för vederbörande mer begärliga.

Över förevarande motioner har, efter därom i vederbörlig ordning gjord framställning, *statens pensionsanstalt* avgivit utlåtande och därvid anfört följande.

Att frågan om pensionsrätt för deltidsanställda inrymmer ett komplex av svårösta problem torde framgå av vad 1947 års lärarpensionssakkunniga i denna fråga anfört i sitt den 11 mars 1950 avgivna betänkande. De sakkunniga framhöll, att de gällande pensionsbestämmelserna ej i alla avseenden lämpade sig för pensionsavvägning vid deltidsarbete samt att frågan hängde nära samman med spörsmålet om tillämpningen av den s. k. oantastbarhetsprincipen. De hemställde därför, att frågan om pensioneringen vid deltidsarbete skulle hänskjutas till den blivande allmänna revisionen av de statliga pensionsbestämmelserna.

I utlåtande nr 173 till 1953 års riksdag med anledning av då väckta motioner att riksdagen skulle besluta att pensionsreglering enligt SPA-reglementet av deltidstjänster finge ske erinrade riksdagens statsutskott om att detta spörsmål var innefattat i det 1951 års pensionsutredning meddelade uppdraget. Utskottet konstaterade, att frågan självfallet sammanhängde med den framtida utformningen av pensioneringen över huvud taget och därmed sammanhängande problem och att den därför svårigen kunde tänkas utbruten ur sitt sammanhang. Utskottet ansåg sig därför icke kunna tillstyrka, att den pågående pensionsutredningens arbete skulle föregripas på denna punkt. Motionerna rönt icke heller riksdagens bifall.

Vad i de nu föreliggande motionerna anförts bör enligt pensionsanstaltens mening icke i frågan föranleda ändrat ställningstagande från riksdagens sida. Anstalten får därför hemställa, att motionerna icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Utskottet

Såsom utskottet i anledning av den år 1953 i förevarande ämne väckta motionen erinrade, innefattas spørsmålet om införande av pensionsrätt för deltidstjänster på SPA-området i det åt 1951 års pensionsutredning lämnade utredningsuppdraget. Enligt vad utskottet har sig bekant, har utredningen uppmärksammat denna fråga men inte ansett sig kunna bryta ut densamma ur dess större sammanhang. Systemet med pensionsberättigande deltidstjänster finns visserligen redan infört för de tjänstemän som är underkastade 1947 års allmänna tjänstepensionsreglemente. Med hänsyn härtill borde det måhända i och för sig inte behöva väcka betänkligheter att pröva en motsvarande anordning även på SPA-området. Emellertid skulle ett utsträckande nu av denna pensioneringsform till SPA-området skapa speciella svårigheter, främst sammanhängande med den på detta område betydelsefulla finansieringsfrågan. Härtill kommer, att frågan om en allmän pensionsförsäkring är föremål för utredning och av allt att döma kan väntas bli förverkligad i ena eller andra formen inom en nära framtid. Genomförandet av en allmän pensionsförsäkring torde erbjuda en naturlig väg att lösa samtliga deltidsanställdas pensionering. Sammanfattningsvis finner utskottet så starka skäl tala emot ett införande nu av den i motionen avsedda pensioneringen, att utskottet inte kan tillstyrka motionsyrkandet.

Utskottet hemställer,

att motionerna I: 226 och II: 446 icke må föranleda någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 20 mars 1956

På statsutskottets vägnar:

MARTIN SKOGLUND

Närvarande: se under utlåtandet nr 58.

Reservation

av herrar *Ohlon, Boman*, fröken *Andersson*, herrar *Sundelin, Skoglund* i *Doverstorp*, *Malmborg* i *Skövde*, *Ståhl*, fröken *Elmén*, herrar *Staxäng* och *Nelander*, vilka ansett att utskottets yttrande och hemställan bort ha följande lydelse:

»När utskottet år 1953 inte ansåg sig kunna understödja det då väckta motionsyrkandet om införande av pensionsrätt för deltidstjänster inom SPA-området, skedde detta utifrån förutsättningen att 1951 års pensionsutredning inom en ej alltför avlägsen framtid skulle komma att taga ställning till bl. a. detta delproblem av utredningsuppdraget, så att förutsättningarna för ett realiserande av nämnda tanke blev klarlagda. Enligt vad utskottet anser sig kunna utgå från torde det emellertid draga anseelig tid innan pensionsutredningen blir i tillfälle att fullfölja sitt arbete i vad avser SPA-pensioneringen och de därmed förknippade delproblemen. Under sådana förhållanden och med beaktande av den ytterligare tid, som måste förflyta från framläggandet av ett eventuellt förslag i ämnet och intill dess slutligt beslut kan komma att fattas, synes det utskottet inte längre försvarligt att den i motionerna berörda pensioneringsfrågan får förbli olöst, helst som det här ofta rör sig om personal, vars arbetsinsatser fullgöres inom så samhällsviktiga områden som bl. a. sjukvården och undervisningsväsendet. Erinras må också att pensionsrätt redan finns införd för de deltidsanställda tjänstemän, som är underkastade 1947 års allmänna tjänstepensionsreglemente. Även om införandet av motsvarande pensionsrätt på SPA-området kan erbjuda vissa svårigheter främst med tanke på finansieringen, synes detta inte böra få stå hindrande i vägen för att den i motionerna åsyftade ändringen av SPA-reglementet snarast kommer till stånd. Utskottet vill därför tillstyrka motionsyrkandet.

Åberopande det anförda hemställer utskottet,

att riksdagen må, med bifall till motionerna I: 226 och II: 446, i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t måtte för riksdagen snarast framlägga förslag om sådan ändring av reglementet för statens pensionsanstalt, att möjlighet tillskapas att inrätta pensionsreglerade deltidstjänster.»